

Iz povijesti križevačkog zdravstva

(Dopune uz "Zbornik Doma zdravlja Križevci 1956-1989")

U izdanju Doma zdravlja Križevci izašla je 1986. g. vrlo zanimljiva knjiga (112 stranica) "Zbornik Doma zdravlja Križevci", a povodom 30. obljetnice osnivanja. Glavni i odgovorni urednik knjige dr Antun Kolesar, čijim je velikim zalaganjem djelo i ugledalo svjetlost dana, zamolio me je u vrijeme pripreme za izdavanje knjige da kao vanjski suradnik priprelim kronološki pregled zbivanja u križevačkom zdravstvu do 1941. g, s pregledom svih poznatih liječnika. On je to učinio pošto sam ga upozorio da u svom "Leksikonu Križevčana" (koji je tek nedavno objavljen) navodi imena blizu 30 zdravstvenih (medicinskih) radnika, čiji je život vezan uz Križevce ili su rođeni u Križevcima. Na moje iznenađenje, Zbornik je objavljen prije nego što sam rukopis uopće i pripremio. Pretpostavljam da je u pitanju bio nesporazum.

Pošto je autor teksta "Prilog poznavanju povijesti križevačkog zdravstva" (str. 11-18) dr Franjo Husine naveo samo 4 (četiri) liječnika (čija su imena potcrтана u ovom tekstu), očito je da nije korišćena niti najosnovnija literatura o prošlosti zdravstva u Hrvatskoj, a da se o izvornoj građi i ne govori. Zbog toga mi se čini umjesnim da ono što sam istražio ipak objavim, s tim što je tekst nešto prilagođen novoj namjeni.

1. Do 1800. godine

Sredinom XVIII. stoljeća obnovljena je velika Križevačka županija, pa je u njenom središtu, Križevcima, svakako radio i liječnik. U pregledanim izvorima prvo ime u vezi s križevačkim zdravstvom na koje sam naišao je Blaž Schneider, ljekarnik u križevačkom samostanu 1777. g. Prvi liječnik u tim izvorima (spisi Križevačke županije u Arhivu Hrvatske Zagreb) je županijski kirurg Karaisza 1786. g, s tim što se iste godine spominje i Franjo Karcis, pa je moja pretpostavka da je moguće da se radi o istoj osobi? Krajem XVIII. vijeka navode se imena kirurga Antuna Davida, Antuna Hartiga i Antuna Kincla (Kintzel), a 1796. g. liječnik u Križevcima je Leopold Pluskal.

2. Od 1800. do osnivanja

Bjelovarsko-križevačke županije

Kako je na dnevnom redu jednog zasjedanja Križevačke županije 1800. g. bilo i pitanje zgrade za županijskog kirurga, to početak XIX. stoljeća možemo smatrati i novim razdobljem u križevačkom zdravstvu. Poznata su nam imena uglavnom svih župskih, pa i gradskih liječnika ili "fizika", te ih ovdje samo navodim:

- 1797-1809. Patrović Marija, znamenit liječnik i pionir zdravstva u Hrvatskoj.
- 1809-1812. Pataj - ostali podaci nepoznati.
- 1821-1844. Praunsperger Aleksa (1794-1877), obrađen u Zborniku.
- 1844-1854. Šloser Josip Klekovski (1818-1882), obrađen u Zborniku.
- oko 1848/49. Kuretić Bogdan (Godine 1849. otvorena je ljekarna u Križevcima).
- 1860-1861. Muzler Josip.
- 1864-1869. Švarc Antun (1833-1880), obrađen u Zborniku.

3. Od 1870. do 1918. g.

U Križevcima nije više sjedište županije već kotara, ali liječnici nose i naslov podžupanijskih fizika. Njihova su imena mahom poznata:

- oko 1875. Struppy Viktor (1844-1899), gradski fizik.
- 1889-1894. Pečić Vilim, gradski fizik.
- 1894. Derenčin Ivan, podžupanijski liječnik.
- 1894-1919. Gudrum Fran Oriovčanin (1856-1919), obrađen u Zborniku.

Od 1906. u Gornjoj Rijeci, selu pod Kalnikom, radi liječnik Hiršl, što je vrlo značajno.

4. Od 1919. do 1942. g, odnosno između dva rata

- 1919-1942. Weisz Dragutin (1867-1942), veliki narodni dobrotvor.

• oko 1920. Šugh Žiga (1869-1932), poznat i kao pjesnik.

• 1922-1941. Praunsperger Fran (1892-1952), pretežno kao privatnik.

• 1933-1942. Margulit Milan (1897-1942), apotekar, bio i gradonačelnik Križevaca.

• uoči rata Weisz Đuro (1899-1944).

• do 1942. Miklin Stjepan (1907-1971), pretežno ordinirao privatno.

5. Od 1945. do 1956. godine (upravnici ambulante)

• 1945-1947. Luetić Josip

• 1947-1950. Praunsperger Fran

• 1950-1955. Mađarević Rudolf

U Žabnu je od 1945. g. postojala također ambulanta s liječnikom, a također i apoteka.

Postojala je u tom razdoblju i privatna liječnička praksa.

6. Od 1956. do 1988. g. (upravnici Doma narodnog zdravlja)

• 1956-1957. Miljanović Branko

• 1958-1960. Fantoni Blanka

• 1961-1965. Miljanović Branko

• 1965-1973. Delač Marijan

U tom razdoblju započela je rad i specijalistička služba, a prvi specijalisti bili su Antun Kolesar (opća medicina), Tonko Mijač (opća medicina), Milan Lovrić (pedijatrija), Ivanka Soštarić (školska), Elvira Zubčić-Đuričić (medi-

cina rada), Franjo Huseinec (kirurgija) i Drago Štaba (rendgenologija).

• 1973-1987. Kolesar Antun

• 1987-1988. Bakar Željko

• 1988. Zbučić-Đuričić Elvira.

Kad se govori o zdravstvu u Križevcima teško je preciznije navesti koliko je Križevčana izabralo taj humani poziv. Neki od njih poznati su široj javnosti, kao na primjer:

• Milan Milanović, sportski radnik (Enciklopedija fizičke kulture),

• Miklin Stjepan, borac NOVJ od 1942. (Leksikon Križevčana),

• Martinović Krunoslav, slikar, (Leksikon Križevčana),

• Mohaček Ivan, specijalist, (Leksikon Križevčana),

• Neimarević Dražen, specijalist, (Leksikon Križevčana),

• Kolesar Antun, specijalist, (Leksikon Križevčana),

• Oberhofer Branko, specijalist, (Leksikon Križevčana),

• Vidović Branko, plivački rekorder, (Enciklopedija fizičke kulture) itd.

Inače, iz same knjige je možda važno ponoviti podatak da danas Dom zdravlja Križevci ima ambulante u Gornjoj Rijeci, Glogovnici, Kalniku, Orehovcu, Gregurovcu, Vojakovačkom Kloštru, Čvrstecu i Žabnu, te da ima 130 zaposlenih.

Dragutin PASARIĆ, Muzej Moslavine Kutina

Etno-izložba "Ajmo slagat postelju"

Muzej Moslavine iz Kutine po ideji prof Slavice Moslavac, kustosa etnografije, postavio je u Garešnici, a potom u Kutini tokom rujna i listopada zanimljivu izložbu "Ajmo slagat postelju". Više od 1.500 posjetilaca upoznato je kroz 140 izložaka o načinu izrade i izgledu postelnog ruha u sjevernoj Moslavini, gdje prevladava jednobojni ton, i južnoj, bogatoj živim koloritom. Posteljina je u prošlosti u ovom kraju bila ogledalo bogatstva, zadruga ili kuće, ali upućivala je i na likovni smisao

narodnih umjetnika, najvećim dijelom žena. U svakom slučaju bilo je zanimljivo na jednom mjestu, uz izgled nekadašnje sobe, vidjeti, što su Moslavci koristili za ugodan san: od stroža, slamarica, plaheta, prezlamica, ukrasnih koperti ili ćilima, a njih je bilo izloženo čak 40-ak. Izložbu je pratio i prigodan katalog s korisnim objašnjenjima o ovim vrijednostima, koja su u selima Moslavine najvećim dijelom sakupljena specijalno za ovu izložbu.

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec (Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Oka Ričko (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak. COLORPRINT Bjelovar

Broj 12 - Ožujak 1989.

God. XII.

Naklada: 800 komada

Naslovna stranica: Detalj metalne ograde ispred spomen-muzeja "Josip Broz Tito" u Velikom Trojstvu, rad Josipa Broza

Prijevod: Oka Ričko (Koprivnica), Marina Šimek (Varaždin), Miroslav Klemm (Varaždin) i Antun Šimunić (Osijek)